

Gávin Bolton

Drama – Sanat –Öğrenme

Tülin SAĞLAM*
Ankara Üniversitesi

Özet

Bu çalışmanın amacı Gavin Bolton'un dramayı, bir sanat formu olarak nasıl yapılandırdığını ve bu sürecin öğrenme deneyimini nasıl etkilediği konusundaki görüşlerini irdelemektir. Dramayı bilgi edinmede yararlı bir araç olarak gören Bolton, drama dersi hem eğitimin hem de sanatın isterlerini karşılayacak biçimde yapılandırıldığında öğrenme/öğretme deneyiminin daha etkili olacağını belirtir. Bolton sanatsal etkinlik için üç nitelik belirtir: zaman algısı, anlamın niteliği ve duygunun niteliği. Geçmiş ve geleceği taşıyan gerilimiyle zaman, sanatsal formun zaman algısını oluşturur. Sanatsal biçimin anlamın niteliği sembolik ve çok katmanlı olmasıdır. Sanatsal formda duygunun niteliği farklı anlam katmanlarını yansıtan farklı duyu durumlarıdır. Drama süreci öğrenme için değerli bir ortamdır ve bu süreç mutlaka bilişsel gelişim ve kişisel bilme ile ilgili olmalıdır. Kişisel bilme nesnel dünya ile ilişkilene yoluyla yaratılır. Dramatik etkinliği katılımcının hem bir sanat deneyimi hem de kişisel ilişkilene yoluyla öğrenme deneyimi yaşayabileceği biçimde yapılandırmak öğretmenin/liderin sorumluluğudur. Yapılandırma için dramatik biçimin özünü anlamak gerekir. Dramatik biçimin asal elemanları odak, gerilim ve sembolizasyondur.

Anahtar sözcükler: Gavin Bolton, drama, sanat.

Abstract

This study aims to explore the Gavin Bolton's way of structuring drama as an art form and the effect of this experience on learning process. He argues that great depth of learning is take place when drama experience is structured in a way that simultaneously meets the requirements of the educational objectives and of the art form. He specifies three criteria that play a significant part in judging dramatic activity as artistic activity. These are a sense of time, a quality of meaning and a quality of feeling. It is a special sense of time that does not rest in the present but is continually looking backwards and forwards, that carries a tension of 'past' and 'future'. The meaning which has symbolic multilevels meets the requirements of the art form. The feeling quality must reflect the levels of meaning. Drama is a powerful tool for learning. Learning has to do something with cognitive development and personal knowing. In drama experience, personal knowing is created in 'engagement' to the objective world. It is the teacher's responsibility to structure a drama lesson to bring about learning and having an esthetic experience for children. It is necessary to know the essence of dramatic form to structure a dramatic activity. The principal elements of dramatic form are focus, symbolisation and tension.

Keywords: Gavin Bolton, drama, art

Giriş

Bu çalışmanın amacı Gavin Bolton'un dramayı, bir sanat formu olarak nasıl yapılandırdığını ve bu sürecin öğrenme deneyimi ile ilişkisini irdelemektir.

İngiliz drama uzmanı Gavin Bolton, bir diğer İngiliz drama uzmanı olan Dorothy Heathcote gibi dramanın öğrenme/öğretme amacına yönelik olarak kullanılması gerektiği görüşünü savunur. Bu anlayış İngiltere'de dramanın gelişiminde bir başka yönelim olan ve Caldwell Cook, Peter Slade ve Brian Way gibi uzmanların yöntemlerinde netleşen, oyunun ve dramatik aktivitenin bireyin kişisel gelişimine yaptığı katkıyı daha fazla önemseyen anlayıştan farklıdır. Heathcote ve Bolton, eğitimde dramayı toplu olarak yapılan ve bilgi edinmede yararlı bir araç olan bir etkinlik olarak görmüşlerdir. Bu etkinliğin yapılandırılması gerektiği konusunda hemfikir olan uzmanların yapılandırma süreçleri birbirinden farklıdır. Her iki uzmanın drama yöntemi de dramayı eğitsel amaçlar için sanatsal olarak yapılandırma olarak özetlenebilecek bir anlayış temellidir. İki dramacı da drama eğitiminin, öğrenme/öğretme hedefine doğru gerçekleştirildiğinde bu deneyimin hem eğitimin hem de sanatın isterlerini karşılayacak biçimde yapılandırılabilmesini belirtirler. Her ikisi de öğretmen kadar öğrencinin de öğrenmede sorumlu olduğunu; dolayısıyla drama dersinde katılanların sürece tümüyle kendini kaptırmalarından ziyade sürecin farkında olmalarını ve sürecin oluşumuna katkıda bulunmalarını ister. Ancak iki uzmanın görüşleri yapılandırma sürecinin niteliği konusunda birbirinden ayrılır. Bolton dramanın odağında birey ile kendi dışındaki dünya arasında etkili bir ilişkiyi ifade eden "ilişkilene" (engagement) olduğunu söyler. Drama, ona göre, nesnelere kişiselleştirilmesidir. Heathcote'un yöntemi,

tersine, nesneden ayrılmayı, uzaklaşmayı (detachment) gerektirir. Heathcote, katılımcıları birer uzman uzaklığı, nesneliliği ve serinkanlılığı içinde tutacak bir süreci yapılandırırken, Bolton dramanın içeriği ile katılımcının kişisel ilişki kurmasına olanak verecek bir süreci kurgular. Bu süreçte uzaklaşmanın (detachment) da yeri vardır ama kişisel öğrenmenin etkili bir biçimde gerçekleşebilmesi için (Bu çalışmanın amacı Gavin Bolton'un yöntemi üzerine odaklanmak olduğundan Heathcote yöntemi ile daha öte bir karşılaştırma yapılmayacaktır).

Dramanın bir sanat formu olarak yapılandırılmasını ele aldığı *Bir Sanat Formu Olarak Yaratıcı Drama* adlı makalesinde Bolton, asıl öğrenmenin, eş zamanlı olarak eğitimin ve sanat formunun gereklerini karşılayacak biçimde yapılandırılan bir drama deneyimi yoluyla gerçekleşeceğini ileri sürer.¹ Drama deneyimi ile özünde dramatik etkinliğin olduğu bir süreç kastedilmektedir. Dolayısıyla drama deneyiminin sanatsal ve eğitsel amaçlara yönelik olarak yapılandırılabilmesi için öncelikle onu bir sanat formu yapan özellikleri anlamak ve eğitici özünü kavramak gerekir. Bolton, bir sanat formu olarak dramatik etkinliğin niteliğinin ne olduğunu incelemeye; dramatik etkinliği bir davranış biçimi olarak ele alıp, onu diğer davranış biçimlerinden farklı kılan özellikleri saptamakla başlıyor.

Bolton, dramatik etkinliği diğerlerinden ayıran asal özelliğın; anlamın eylem ve nesneden ayrılması olduğunu belirtir. Uzun bir sopayı atan bir çocuğun eylemiyle bu söylediklerini örnekleyerek açıklar. Uzun bir sopayı atan; sonra bunu defalarca tekrarlayan bir çocuk sadece bir sopayı fırlatmakta; oyun oynamaktadır. Çocuk ne zaman o sopayı kendisinin Robin Hood, sopanın

¹ David Davis & Chris Lawrence. Ed. Gavin Bolton *Selected Writings, Creative Drama as an Art Form*, p 138

da mızrağı olduğunu söyleyerek atarsa o zaman oyun dramatik etkinliğe evrilir. Çünkü sopanın fırlatılması sırasında özne çocuktur; eylem o anda yapılan sopa fırlatmadır ve nesne o anda elinde bulunan sopadır. Yani anlam, eylem ve kullanılan nesneye doğrudan bağlıdır. Oysa Robin Hood formunda özne değiştiği gibi -çocuk kendini bir başkasının yerine koymuştur- eylem ve nesne de değişmiştir; artık Robin Hood olarak bir mızrak (nesne) atmaktadır (eylem). Her ne kadar o anda yaptığı eylem sopa atmaksa da o zihinsel olarak yaptığı eyleme başka bir anlam vermiştir. Eylem ve nesneyi anlamdan ayırarak yeni bir düzlem oluşturmuştur. Bu bağlamda dramatik etkinliği şöyle tanımlar Bolton: “ ... bulunulan ortamdaki eylem ve nesnelere kullanarak ortamdan bağımsızlaştırılmış bir anlam yaratmak.”² Robin Hood oyununun dramatik bir etkinlik olduğunu ama sanatsal bir deneyim olmadığını söyleyen Bolton sanatsal etkinlik için üç nitelik belirtir: zaman algısı, anlamın niteliği ve duygunun niteliği.

Dramatik etkinliğin zaman ve mekanla ilişkisine baktığımızda “şimdi” ve “burada” ile ilişkili bir sanat formu olduğunu görürüz. Ancak bu özellik sanat formu olabilmesi için yeterli değildir Bolton’a göre; olay şimdide olsa bile, şimdiki zaman daha önce olanla, geçmişle yüklü olmalıdır. Yani geçmişin o olaya kattığı bir anlam olmalıdır ki o anki eylemin niteliği belirlenebilsin. Robin Hood’un kim olduğunu bilmesek çocuğun neden ve ne yaptığını, eyleminin anlamını; dolayısıyla eylemin niteliğini anlayamayız. Bu geçmiş bize aynı zamanda geleceğe ilişkin olarak da bilgi verir. Robin Hood hakkındaki bilgimiz çocuğun geleceğe ilişkin olarak ne tür bir tasarımı olduğu hakkında da ipuçları taşır. Dolayısıyla zaman hem geriye hem ileriye bakışı içerir. Geçmiş ve geleceği taşıyan gerilimiyle zaman, sanatsal

formun zaman algısını oluşturur. Şimdiki zamanın özel bir halidir bu; dramatik şimdi.

Sanatın bir soyutlama olduğu bilinir. Sanatın yaptığı soyutlama, hemen orada yüzeyde olan anlamı aşan, onun ötesinde olana; zamanla ve mekanla değişmeye, evrensel olana gönderme yapan bir form arayışıdır. Bu form, farklı anlam katmanlarına açılacak biçimde sembolik anlam içerir. Bu anlayıştan yola çıkan ve pratik ve somut olanın üstüne çıkan bir etkinlik arayışındaki Bolton için atılan sopanın bir kılıç çekme eylemi olarak soyutlanması tek başına sanat formu olabilmesi için yeterli değildir. Bu eylem ancak bir becerinin taşıyıcısı olma tasarımı olarak kalır. Ancak çocuk bunu yaparken aynı zamanda “kahraman olmak”, “büyümek”, “güç sahibi olmak” gibi farklı anlam katmanlarını da keşfedebiliyorsa “sembolik soyutlama” yapmış ve sanat formunun gereklerini karşılamış olur. Ancak bu hususta dramanın özel bir konumu vardır. Dramada şimdi ve burada olan eylem, ortamdan bağımsız bir anlam ürettiğinde bile ortamla bağımlılık ilişkisini sürdürmektedir. Yani, ortamla bağımsız anlam ancak oradaki nesne ve eylem ile iletilir; sopa ve fırlatma eylemi hala vardır. Dolayısıyla burada olan gerçekten somut olandan sıyrılarak anlam üretimi değil; somut ve soyut olanın ilişkisinden üreyen anlamdır. Yani sopa atmaya mızrak fırlatma olarak tasarlayan çocuk, eğer sanatsal düzleme geçecekse, bir kılıç tutma ile başlayan somut eylemden, derece derece soyutlamalarla, sembolik davranışa geçer. Bu da somut nesne ve eylemi birçok farklı, evrensel anlamın taşıyıcısı kılar. Dolayısıyla sanatsal formda anlamın niteliği sembolik ve çok katmanlı olmasıdır. Olayların hem alt anlamlarının açığa çıkarılması hem de evrensel olana işaret edilmesi estetik anlamın doğasını oluşturur.

² a.g.e. *Creative Drama as an Art Form*, s.139

Bolton'a göre sanatsal formun duygu niteliği taşıdığı anlam katmanlarına bağlıdır. Duygunun niteliği içerilen anlam katmanlarını, iç içe geçen anlamları yansıtmalıdır. Dramatik etkinlik, bir sanat formu olarak, bir etki-tepki davranışı değildir; olmamalıdır. Nesnel ve eylemler sembolik anlam üstlendikçe onları algılama biçimimiz ve dolayısıyla da tepkilerimiz farklılaşır. Somut eylemden sembolik davranışa doğru evrildikçe anlam, ilk algıladığımızla, yüzeyde olanla ilgili olmayacaktır deneyimlerimizin niteliği. Altta olanı, derinde olanı, farklı ve belki de tartışmalı olanı algılama deneyimidir yaşanacak olan. **Dolayısıyla sanatsal formda duygunun niteliği farklı anlam katmanlarını yansıtan farklı duygu durumlarıdır.**

Bolton'un dramatik etkinliğin sanatsal bir deneyime dönüşmesi için öngördüğü özel bir zaman algısı (geçmiş ve geleceğin taşıyıcısı olan zaman); özel bir anlam (sembolik, çok katmanlı ve ortamdaki bağımsız üretilen anlam) ve özel bir duygu niteliği (anlam katmanlarını yansıtan duygu) öğrenme deneyimini destekleyen, derinleştiren niteliklerdir. Ancak bu nitelikleri - örneğin Robin Hood oyununu oynayan - çocuk kendi kendine katamaz yaptığı eyleme; çünkü bunlar bilerek, kasten yapılabilir. Dolayısıyla, dramatik etkinliğe sanat formunu vermek ve katılımcılar için öğrenmeyi etkin hale getirmek öğrenme sürecini yapılandıran öğretmenin/liderin sorumluluğudur. Bu sürece katılan bireyin, herhangi bir sanatın katılımcısı ya da tüketicisi gibi değişime uğraması beklenir. Öğretmen/lider bu değişimin olanaklı kılınması gerektiğini de aklında tutmalı ve yapıyı bu hedefi de düşünerek kurmalıdır.

Yapılandırılacak olan öğretme/öğrenme sürecinin içeriği ne olacaktır? Ne öğretilicektir dramatik etkinlik yoluyla? Bolton, bilişsel gelişimin önemini vurgulamaktadır bu konuda.

Bilişsel gelişim ile çocuğun düşünsel dünyasının etkilenmesi, değiştirilmesi, yeni düşünce ve kavramların o dünyaya eklenmesi ya da var olanların değiştirilmesi, geliştirilmesi kast edilir. Böylece çocuğun dünyaya bakma biçimi gelişecek, değişecektir. Öğrenci ve öğretmenin eşit olarak aktif olacakları bu süreçte Bolton'un seçtiği öğrenme alanları daha çok değerler ve ahlaki konular, sorunlardır. Yaşam için hayati öneme sahip bu konuların ele alınması yoluyla çocukların bilişsel gelişimine destek olunacaktır.³ Dolayısıyla drama yoluyla çocuğun içinde yaşadığı dünyaya farklı açılardan bakabilmesi, değerlendirmelerinde, düşünme biçiminde, algılama sürecinde daha yetkin ve etkin olabilmesi için bilişsel gelişimine, değerler ve kavramların ele alınması yoluyla, destek olunacaktır.

Dramanın istenen hedeflere varabilmesi lider ve katılımcıların birlikte çabasını gerektirdiğinden, içeriğin iki taraf açısından da önemli ve değerli olması ve onları ilgilendirmesi gerektiği bilinir. Ancak bu tek başına, drama yoluyla irdelenen bilginin içselleştirilebilmesi için yeterli değildir. Bolton'a göre, bilgiyi birey için derinlikli ve kalıcı kılan yol, kişisel öğrenme sürecidir. Bolton "dramanın yaptığı şeyin bir şeyin *içerden* bilinebilmesi için ortam yaratması olduğunu iddia etmek isterim; anlaşılacak malzemeye öznel-nesnel bir yaklaşım ki bu, Kierkegaard'ın bilgi ile kastettiğine... benzerdir; yani hem bilene hem bilinen şeye uygun olan"⁴ diyerek deneyim yoluyla öğrenme sürecinde özne-nesne ilişkisinin önemini vurgular. Bu süreçte "özne"nin "ne" öğrendiğini, malzeme ve öznenin akıl yürütmesinin yanı sıra, duyguları, düşünceleri, değerleri ve hayal gücü de etkiler ve bilgi kişiselleştirilerek içselleştirilir. Birey kendi dışındaki dünya ile kişisel bir ilişki içine girer

³ a.g.e. *Drama and Knowing*, s.193

⁴ Gavin M. Bolton, *Drama as Education*, s.154

(engagement). Bolton bu tür bir ilişkilenemenin dramatik etkinliğin özünde var olduğunu, dolayısıyla bilginin içerden edinilebilmesi, kişisel öğrenme sürecinin etkili kılınabilmesi için dramanın etkili bir araç olduğunu belirtir. Çünkü dramada katılımcı rol-almayı ve “sanki” zihinsel durumunu kullanarak kendi dışındaki dünya ile ilişki kurar. Nesnel dünya ile kurulan bu öznel ilişki, kişisel deneyim yaşama ve kişisel bir anlam yaratma olanağı verir. Anlam yaratma süreci bir grup çalışması içinde gerçekleştiği için de kişisel bilme sürekli olarak sosyal nesnellik ile sınılanır.

Kişisel bir ilişkilenemenin mümkün kılınacağı sanatsal bir ortam yaratılarak katılımcıların içinde yaşadıkları dünyaya ilişkin farkındalıklarının geliştirilmesi, yapılandırılması hedeflenen drama ortamının temelini oluşturur. Bu ortamda drama hem bir sanat formu hem de bir öğrenme aracı olmalıdır. Bolton, katılımcıların eğitsel ve sanatsal bir deneyim edinecekleri bu ortamı yaratmanın mümkün olduğunu çünkü her iki amaç için de aynı ‘hamur’un; ‘drama’nın yoğunluğunu belirtmektedir. “... öğretmenler, öğrenciler, yönetmenler ve oyuncular aynı *drama* ortamını kullanmaktadırlar. ... aynı hamur iki farklı insan grubu tarafından farklı amaçlarla kullanılmaktadır.”⁵ Bu da dramanın hem sanatın hem eğitimin isterlerine uygun, her iki amaç için de kullanılabilir özel, zengin bir hamuru olduğunu göstermektedir.

Drama ortamının temel özelliğinin şimdi ve burada gerçekleşmesi olduğu ve söz konusu zaman ve mekanda gerçekleşen eylemin, ortamdan bağımsız bir anlam ürettiği takdirde sanatsal bir nitelik kazanabileceği belirtilmişti. Bu durum, somut eylemin kurgusal bir niteliğinin olması ve gerçek ile kurgunun bir arada bulunması anlamına gelir. Drama ortamına

özgü bu iki sanatsal nitelik eğitim açısından da önemlidir.

Şimdi, burada, canlı oyuncular tarafından eylemlenmiş ama şimdi ve burada olmayı buraya getiren bir etkinliktir dramatik ortamı oluşturan; hayal gücüne dayanan, hayal kurularak gerçekleştirilen; ama bunu somut eylem yoluyla yapan. Hayali bir karakter, hayali bir durum- bir kurgu- canlı oyuncular ve somut eylemler yoluyla canlandırılır. Bu, sıradan algılama ve kavrama alışkanlıklarını yıkan ve drama özgü olan nitelik, eğitsel olarak değerlidir Bolton’a göre çünkü, “Öğretme, çocuğun varolan algılama ve kavrama alışkanlıklarını kırma, aşındırma, ona meydan okuma veya ekleme ile ilgili bir süreçtir ve “sanki” davranışı bunu yapmak için öğretmenin en etkili aracı olabilir.”⁶

Dramatik ortamı paylaşan herkes (katılımcı ya da dışarıda olan) hem gerçek bir dünyanın içindedir hem de kurgusal olanın. Rol oynayan hem oynadığı rolün dünyası içindedir hem de, bunun bir oyun olduğunun bilinciyle, oyun dünyasının dışındaki dünyanın. Seyirci (sadece tiyatro seyircisi değil, seyreden, dışarıda olan herkes kastediliyor burada) bir yandan seyrettiğinin oyun olduğunu bilir bir yandan da sanki gerçekmiş gibi seyrederek. Hem katılımcılar hem de seyirciler aynı zihinsel durumdadır; “aynı anda birbirinden tümüyle farklı iki özerk dünyaya ait olma durumu.”⁷ Augusto Boal’in ‘metaxis’ dediği bu durumda birbiriyle uzlaşmaz iki dünya arasında bir etkileşim vardır. Bu etkileşim, ortamda varolanlara ama özellikle katılımcıya farkındalık kazandırır. Seyirci de katılımcı da iki dünya arasındaki gerilimli ve dinamik ilişkiyi fark eder, ancak katılımcı bu ilişkiyi gerçek bir deneyim olarak yaşar. Hem içindedir durumun hem dışında. Seyirci karşısındakinin Hamlet değil bir oyuncu

⁵ a.g.e., s.142

⁷ Augusto Boal, *The Rainbow of Desire*, s.43

olduğunu bilir ama “sanki” Hamlet-miş- gibi seyrederek. Oyuncu ise bu “sanki” durumunu yaşar. Bu iki farklı ve eş zamanlı deneyim tarzı; estetik süreç boyunca yaşanan oyunun gerçek deneyime dönüşmesinin sonucu olarak öğrenmeyi sağlar. Söz konusu öğrenme süreci, doğaçlama yapılan sınıf dramalarının katılımcıları için, bir tiyatro oyuncusunun, defalarca oynadığı bir rolü oynarken yaşadığına kıyasla çok daha etkilidir. Çünkü; “sanki” zihinsel durumunu kullanan katılımcının şu anda hazır olan veya gerçek olan dünya ile olmayan veya kurgu olan dünyanın aynı anda içinde olmasını gerektirir. Etkinliğin içindeki birey hem katılımcı hem de algılayan konumunda olur; diğer bir deyişle hem o durumun içinde yaşar hem de o durumu oluşturmak için tüm dikkatini ona yoneltir. Hem kendini teslim eder hem de uzaklaşabilir (detachment). Dramatik deneyim bu ikisine de izin veren bir formdur ve bu form öğrenme potansiyelini içinde taşıyan bir farkındalık yaratır.⁸

Görüldüğü gibi Bolton, dramatik eylemin öğrenme için bir araç olabilmesini eylemin “(1) bir olayı ayırma ve nesnelleştirme ve (2) hazır kavramları ve algılamaları kırma kapasitesi”nde görüyor.⁹

Yaşamdan alınan ve dramatik şimdi ve dramatik varolma (metaxis) yoluyla soyutlanarak mercek altına konan bir durumu irdelemek; soyutlanan durumu o durumun hem evrensel yanını hem de altta yatan anlamlarını ortaya çıkaracak biçimde ele almak dramanın estetik yaklaşımının temelidir. Bu yaklaşım bireye somut eylemler aracılığıyla hayal kurma, farklı kavrama ve algılama süreçleri içine girme ve bir duruma hem içerden hem de dışardan bakabilme (engagement-detachment) olanağı sunmaktadır.

Yani hem sanatsal hem de eğitsel bir deneyim yaşama olanağı.

Somut ve soyut olanı; genel ve özel olanı; öznel ve nesnel olanı; sanatsal ve eğitsel olanı bir arada bulundurma kapasitesine sahip bir ortam olarak drama, Bolton için, etkili bir öğretme aracıdır.

“Canlandırmanın amacı ne olursa olsun, estetik veya işlevsel, katılımcı ve algılayıcı için özel bir bilinç durumu gerektirir; iki dünyayı aynı anda zihninde tutmak; Augusto Boal’in ‘metaxis’ olarak adlandırdığı bir hayal gücü eylemi. Bu ikili bilinç rol oynayanı hem kendini vermeye hem de ayırmaya çağırır. O yaşadığı deneyimi üzerine kafa yorulacak bir nesne olarak görebilme becerisine sahip olur. Bundan da öte, tüm hayali durumlarda olduğu gibi, bireyi kavrama ve algılama alışkanlıklarından özgürleştirir. Bu nedenle her tür canlandırmanın, ister işlevsel ister estetik bir yaklaşım söz konusu olsun, öğretmen için oldukça etkili bir araç olduğunu savunuyorum. Çünkü eğitim algılama ve kavramanın değişimi hakkındadır.”¹⁰

Öğretmenin, elindeki bu güçlü aracı etkili bir biçimde kullanabilmesi için amacına ya da amaçlarına yönelik olarak, drama dersini yapılandırması gerekir. Yapılandırma için dramatik biçimin özünün bilgisi gerekir. Bolton, dramatik biçimin asal elemanlarından odak, gerilim ve sembolizasyonun, hem öğretmen hem de öğrenciler tarafından bilinmesi gerektiğini; ancak böylece süreçte iki tarafın da aktif olabileceğini söyler. Bir dersin nasıl yapılandırılabilirliğini ve dramatik biçimin elemanlarını, Bolton’un verdiği bir örnek üzerinden açıklayabiliriz.¹¹

Bolton, 14 yaşındaki Manchester’lı öğrencilerle yaptığı drama dersine öğrencilere

⁸ Davis&Lawrence.Gavin Bolton: *Selected Writings, Freedom and Imagination*, s.18

⁹ Bolton, *Drama as Education*, s.143

¹⁰ a.g.e. s. 147-148

¹¹ ön.ver. s. 155-159

dersin hangi konuda olmasını istediklerini sorarak başlıyor. Tartışmaların sonunda nükleer felakete hazırlanan bir şehir konusu seçiliyor. Böylece dersin en başından itibaren öğrenciler aktif kılınıyor.

- Hevesle derse katılan öğrenciler, uzmanlık gerektiren doktorluk, bilim insanlığı, askerlik gibi bir dizi rolü paylaşıyorlar. Hem seçilen konu hem de onun içinde alacakları konum öğrenciler tarafından belirlendiğinden gerekli motivasyon sağlanmış oluyor.

- Ardından öğrenciler, meslek seçimlerine göre gruplara bölünüyor ve kendilerinden, uzman görüşlerine dayanarak öncelikli konuları listelemeleri isteniyor. Bunlar daha sonra herkesin birlikte yapacağı bir toplantıda tartışılacaktır. Öğrenciler hem var olan bilgilerini, hem de hayal güçlerini kullanarak söz konusu listeyi, istekle yapıyorlar.

- Sonra ortak toplantı için bir araya geliniyor. Şehir meclisi üyelerinin başkanlık ettiği toplantıda ucuza sığınak yapmak, sığınakların derinliği, yapılacağı malzeme, radyasyonun canlılar üzerindeki etkisi vb. konular tartışılıyor. Bolton'un bu toplantıda konuşulanlar içinde en sarsıcı bulduğu, ama öğrencilerin sanki sıradan bir talepmiş gibi soğukkanlılıkla dile getirdikleri intihar hapları meselesi oluyor. Öğrenciler, ilk yardım çantasına bunların da konması gerektiğini dile getiriyorlar; tedavi edilemeyecek denli radyasyona maruz kalmış akrabaları olan ailelere vermek için. Öğrenciler dramatik rol oynama içinde hayal güçleri ve entelektüel birikimlerini kullanıyorlar. "Sanki" zihinsel durumu içinde bir uzman mesafesinde kalarak kendi dışlarındaki dünya ile ilişki kuruyorlar (detachment). Bu bölüm öğrencilerin yaptıkları işten son derece memnun oldukları bir atmosfer içinde son buluyor.

- Bunun hemen ardından Bolton, dramada rol üstlenerek, öğrencilerin rollerini değiştiriyor. Kendisi radyasyona maruz kalmış hastaların kaldığı bir hastanede görevli hastabakıcı, öğrenciler de hastalarmış gibi konuşmaya başlıyor. Önce duruma alışmakta zorlanan öğrenciler Bolton'un rol içinde kalarak yaptığı yardımla hemen uyum sağlıyorlar. İçlerinden birinin çenesinin altına mama önlüğü yerleştirip bir yandan ağzının kenarlarını temizleyip bir yandan onu kaşıkla beslemeye başlaması, bu arada da o gün ne kadar uslu durduğunu söylemesi çocukların tavrını bütünüyle değiştiriyor. Uzmanlar haklarında karar verdikleri hastalara dönüşüyorlar. Uzman mesafesinin kaybolduğu, gözlem yapmadan, kişisel ilişkilenemeye geçildiği aşamadır bu.

- Son olarak Bolton, yine rol değiştirerek, 5 yıl önce gerçekleşen ve Manchester'i de etkileyen nükleer felaket hakkına kişisel bir hikaye bulmaya çalışan bir gazeteciyi canlandırıyor. Buna öğrencilerin tepkisi acı dolu oluyor. Kendilerini çaresiz ve kimsesiz hissediyorlar, konuşurken kekeleyip, duygularını ifade etmekte zorlanıyor, uygun kelimeler bulamayınca gözleriyle ifade etmeye çalışıyorlar. Artık onlar karar veren değil pasif kurbanlardır. Gözlem yapmadan deneyim edinmeye geçen öğrencilerin konuya bakış açıları değişiyor. Kişisel ilişkilene dışardan değil içerden bakışı olanaklı kılıyor. Öğrenme değil yaşama yoluyla bilgi ediniliyor. Bu bir kişisel bilgi edinimidir.

Bolton bir yapı kurup öğrencileri kişisel ilişkilene ile dahil olacakları bir dramatik oynama ortamına sokuyor. Bu ortamda seçilen konu nükleer felaket. Odak olarak (a) bir bakış açısı (uzmanların tahminleri ile felaketi yaşayanların deneyimleri); ve (b) zaman ve/veya eylemde bir an (uzmanların toplantısına şehir

meclisi üyeleriyle başlamaları ve çene altına önlük yerleştirme) seçilmiş.¹²

Sembolizasyon ile Bolton, dramının oynanması sürecinde belirli eylem ve nesnelere katılımcılar için anlam kazanması sürecini kastediyor. Verili anlamı değil, anlamın üretilmesi sürecini. Örneğin, bu derste mama önlüğüne gösterilen tepki giderek önlüğün çaresizliğin, aşağılamanın, itaatkârlığın, bireyselliğin yok oluşunun vb. simgesi olmasına yol açabilir.

Dramatik gerilim karşıt olanların bir arada olmasından ortaya çıkar. Drama ortamının temelinde var olan gerçek olanla gerçek olmayan arasındaki karşıtlık asal gerilim kaynağıdır. Manchester örneğinde Bolton'un da belirttiği gibi asıl gerilim psikolojiktir. Gerilim ele alınan konuya yönelik tepki ve o zor hasta rolünü yaratma sorumluluğunun üstlenilmesi ile ilişkili olarak ortaya çıkar; kurgunun içindeki bir şeyle ilişkili olarak değil.¹³

Görüldüğü gibi Bolton, ele aldığı bir başlığı bir odak etrafında, sembolizasyon ve gerilimi içeren bir süreç olarak yapılandırmış; bu yapı içinde öğrencilere hem konuya uzaktan bakabilme hem de kişisel ilişkilene yoluyla

deneyim edinme olanağı sunmuş; öğrencilerin kendi dışlarındaki dünya ile "sanki" zihinsel durumu içinde aktif bir ilişki kurarak bakış açılarını değerlendirebilmelerini, fark edebilmelerini sağlamış ve böylece bir sanat ve öğrenme deneyimi ortamı oluşturmuştur.

Bolton, sanatın bireyi kendi fantezilerine kapanmaktan, kendi istekleriyle sınırlı kalmaktan kurtaran önemli bir biçim olduğunu şu sözlerle dile getiriyor; "Sanat biçimi aracılığıyla, biz kendi dışımızdaki ile ilişkilendirirken kendi içimizin en derinlerine dokunulur."¹⁴ Bu nedenle drama, bir sanat formu olarak eğitimin amaçları doğrultusunda yapılandırılmalı ve öğretmenler bu etkili aracı kullanmalıdır.

Kaynaklar

- Boal, A. (1995). *The Rainbow of Desire. The Boal Method of Theatre and Therapy*. New York: Routledge.
- David D, & Lawrence, C. (1986). (Ed. Gavin Bolton). *Selected Writings*. Hong Kong: Longman.
- Bolton, G. (1979). *Towards a Theory of Drama in Education*. London: Longman.
- Bolton, M. G. (1984). *Drama as Education*. Singapore: Longman.
- Bolton, G. (1998). *Acting in Classroom Drama*. London: Trentham Boks Ltd.

¹² a.g.e. s.160

¹³ a.g.e. s.161

¹⁴ a.g.e. s.263

Summary

Gavin Bolton

Drama – Art – Learning

Tülin SAĞLAM*

Ankara University

This study aims to explore the Gavin Bolton's way of structuring drama as an art form and the effect of this experience on learning process. Bolton argues that great depth of learning is taking place when drama experience is structured in a way that simultaneously meets the requirements of the educational objectives and of the art form. Dramatic activity should be used to structure such an experience. He specifies three criteria that play a significant part in judging dramatic activity as artistic activity. These are a sense of time, a quality of meaning and a quality of feeling. It is a special sense of time that does not rest in the present but is continually looking backwards and forwards, that carries a tension of 'past' and 'future'. It is a special condition of time; dramatic present. The meaning which has symbolic characteristic and deeper levels meets the requirements of the art form. The feeling quality must reflect the levels of meaning.

Drama is a powerful tool for learning. Bolton claims that learning has always been to do with cognitive development. This cognitive development support the development of the way the child knows the world through challenging the existing concepts, conception and perception. He believes that personal experience of knowing modifies the whole person. Bolton sees dramatic activity as a process of engaging with something outside oneself using 'as if' mental set. Engagement implies a subjective/objective

relationship at an affective as well as a cognitive level. So it involves personal experience of knowing.

The essential nature of the dramatic medium is a special act of imagination. Both participants and percipients belong completely and simultaneously to two different autonomous worlds; the actual and the fictious. Augusto Boal calls it "metaxis".

The dual consciousness of metaxis (or 'as if'), according to Bolton, is efficacious for mental liberation. It breaks ordinary habits of conception and perception. The fictious world is constructed by the participants. It is such a process that participants create it both by submission and detachment; they experience and reflect on it. This gives the participant an opportunity to see the situation from inside and outside at the same time. So Bolton sees dramatic action valuable as an educational tool because of its capacity to separate and objectify an event and to break down established concepts and perceptions.

It is the teacher's responsibility to structure a drama lesson to bring about learning and giving an opportunity for an aesthetic experience for children. But, as drama is a group work, children also have some responsibility to create a dramatic experience. It is necessary to know the essence of dramatic form to structure a dramatic activity. The principal elements of dramatic form are focus, symbolisation and tension. Focus is

* Assist. Prof. Dr., Ankara University, Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi, Tiyatro Bölümü, E-mail: saglamtuln@gmail.com

the particularisation of a theme or topic. By symbolisation Bolton refers to a process of evolution of meanings rather than given meanings. Tension is an interplay of opposing elements.

The drama lesson that Bolton have with a group of fourteen year old Manchester boys was about 'A city preparing for a nuclear holocaust'. The structure of the lesson make possible for the

boys to engage themselves with the world outside them and also detach themselves from it. Bolton is manipulating the situation in role so that learning take place. It is an example of a structured dramatic playing with personal engagement; of a drama experience structured in a way that simultaneously meets the requirements of the educational objectives and of dramatic art experience.